
Laura Bellini
Не перетворюй мене на спогад
Вона не хоче бути жінкою, яку він пам'ятає.
Вона хоче, щоб він пізнав її заново

Не перетворюй мене на спогад

Вона не хоче бути жінкою, яку він пам’ятає. Вона хоче, щоб він пізнав її заново

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384902226

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Умови, яких не було в договорі 12
Розділ 2 - Між тим, що дозволено, і тим, чого ми прагнемо 23
Розділ 3 - Те, чого неможливо запланувати 34
Розділ 4 - Розмови, яких колись забракло 43
Розділ 5 - Право відмовити 53
Розділ 6 - Світло, якого я не могла втримати 63
Розділ 7 - Між поцілунком і правдою 74
Розділ 8 - Люди, які знають його ім'я 83
Розділ 9 - Ризик, на який ми йдемо разом 92
Розділ 10 - Близькість, яку неможливо скасувати 102
Розділ 11 - Місце для нашого життя 111
Розділ 12 - Ціна прекрасних спогадів 121
Розділ 13 - Не все продається 131
Розділ 14 - Правда, яку ми ще не вміємо вимовити 141
Розділ 15 - Усе, чого ми не сказали 150
Розділ 16 - Відстань, яку не виміряти кілометрами 162
Розділ 17 - Життя, яке мені не потрібно повертати 173
Розділ 18 - Перший крок без обіцянок 182
Розділ 19 - Останнє світло 192
Розділ 20 - Не перетворюй мене на спогад 203

INTRO

Першу фотографію я зробила ще до того, як відчинила ворота теплиці.

Крізь запітнілі шибки я бачила ряди помідорів, високі стебла, підв'язані мотузками, і ранкове світло, розсіяне у вологому повітрі. За правилами, яких навчали на курсах фотографії, тут не було нічого особливо красивого. Конструкція мала нерівні пропорції, одна шибка була тріснута, а на металевій рамі лущилася зелена фарба. І все ж я підняла фотоапарат і натиснула кнопку затвора.

Мені хотілося зафіксувати це місце до того, як хтось устигне навести тут лад заради мого об'єктива.

Я приїхала на Вармію з чітким планом. Мені був сорок один рік, за плечима я мала двадцять років професійного досвіду й достатньо невдалих співпраць, щоб знати: імпровізація іноді буває елегантною назвою чужої непідготовленості. Фотоальбом про останній сезон родинної теплиці мав стати моїм авторським проєктом. Не сентиментальною хронікою підприємства й не рекламою помідорів, а розповіддю про місце, яке зникало з краєвиду.

Три місяці роботи. Фотографії на світанку й після заходу сонця. Портрети людей, які пропрацювали тут значну частину свого життя. Записи розмов, рукописні нотатки й зображення щоденних справ, які ніхто не вважав вартими того, щоб їх запам'ятовувати.

У кишені куртки я мала підписаний договір із видавництвом, а в машині — дві валізи обладнання.

А от чого я не знала, так це того, що чоловік, якого я найменше хотіла зустріти, досі був здатний змінити значення звичайного ранку.

— Якщо ви шукаєте власника, він біля котельні.

Я обернулася.

Біля входу стояла жінка в темно-синій флісовій кофті, із сивим волоссям, туго зібраним у пучок. У руках вона тримала пластиковий ящик із маленькими горщиками. Поглянула на фотоапарат, потім на мене, наче намагалася вирішити, чи не була я черговою людиною, зацікавленою в купівлі землі.

— Я Едита Павлік. Приїхала фотографувати теплицю.

Жінка насупилася.

— А, та, що робитиме альбом. Вальдек казав.

Кілька секунд я чула тільки, як із дірявої ринви капає вода.

Вальдек.

Не Вальдемар Жур, власник господарства. Не чоловік, чиє ім'я було зазначене в документах, які надіслало мені видавництво. Вальдек — вимовлене просто, із тією самою невимушеною близькістю, з якою люди називають когось, хто присутній у їхньому повсякденному житті.

— Він тут? — запитала я.

— А де ж йому бути? — Жінка коротко всміхнулася. — Із п'ятої ранку на ногах. Як його батько, коли ще був живий.

Я подякувала, хоча зовсім не збиралася одразу йти до котельні. Мені потрібні були кілька хвилин, щоб поєднати

прізвище на документах із чоловіком, якого я пам’ятала з геть іншого життя.

Я не бачила Вальдемара майже сімнадцять років.

Коли ми розлучалися, йому було двадцять дев’ять, він мав тверді переконання й ту особливу впертість, яка спочатку здається надійною опорою, а згодом починає нагадувати зачинені двері. Мені було двадцять чотири, і я була впевнена: якщо залишуся з ним на Вармії, то перестану бути собою.

Я поїхала до Варшави з фотоапаратом, кількома речами й амбіціями, більшими за нашу орендовану квартиру.

Він не намагався мене зупинити.

Довгі роки я вважала це найболючішою частиною нашого прощання.

Тепер, стоячи на гравійній доріжці, я вже не була впевнена, чи справді тоді хотіла, щоб він це зробив.

Я зайшла до теплиці.

Запах вологої землі вразив мене несподіваною силою. Повітря було тепле, насичене вологою та солодкуватим ароматом плодів, що достигали. Наприкінці одного з проходів працював невеликий вентилятор, нерівномірний шум якого нагадував дихання втомленої тварини.

Крізь видошукач я побачила світ, який колись знала напам’ять.

Старий стіл для пересаджування рослин. Металева раковина. Дерев’яні ящики, складені вздовж стіни.

Я зробила фотографію.

Потім другу.

На третій помітила на столі синю керамічну чашку з надщербленою ручкою.

Я її знала.

Я купила її Вальдемару на ринку в Ольштині, коли ми були ще достатньо молодими, щоб вважати звичайну річ обіцянкою спільного майбутнього.

Я опустила фотоапарат.

— Не можу повірити, — тихо сказала я.

— У що?

Голос пролунав за моєю спиною.

Він був не таким, яким я його запам'ятала. Став нижчим, хрипкішим, позбавленим колишньої квапливості. І все ж я впізнала його миттєво, ще до того, як устигла обернутися.

Вальдемар стояв за кілька кроків від мене.

На ньому була темна футболка із закоченими рукавами й робочі штани, забруднені землею. На скронях з'явилася сивина. Обличчя стало худішим, із виразними зморшками навколо рота. Він виглядав на свої сорок шість років, а не на того чоловіка, який зберігся в моїй пам'яті.

Але найбільше мене здивував його спокій.

Він не всміхнувся, побачивши мене. Та й не зробив нічого, що дозволило б мені вирішити, ніби мій приїзд йому неприємний.

Він просто дивився.

— У цю чашку, — відповіла я, показавши на стіл. — Думала, ти давно її викинув.

Він глянув на кераміку.

— З неї досі можна пити.

Мені захотілося розсміятися. Саме так він колись відповідав на мої найдраматичніші заяви. Без злості, зате з обеззброювальною буквальністю.

— Привіт, Вальдеку.

— Привіт, Едито.

Моє ім'я з його вуст пролунало інакше, ніж я очікувала. Без колишнього теплого скорочення, яке він уживав лише тоді, коли ми залишалися наодинці.

Він поглянув на фотоапарат.

— Уже почала працювати?

— Світло було гарне.

— У цю пору воно завжди таке.

— Пам'ятаю.

На його обличчі промайнуло щось, чому я не могла дати назви.

— Тут багато чого змінилося.

Я провела пальцями по ременю фотоапарата.

— Помітила.

— Я не про шибки.

Запала тиша.

Я підготувала з десяток професійних фраз для першої зустрічі з власником теплиці. Хотіла обговорити графік роботи, дозволи працівників на публікацію їхніх зображень і документування процесу згортання виробництва. Натомість стояла навпроти чоловіка, з яким колись ділила ліжко, рахунки й переконання, що кохання вистачить, аби примирити дві різні мрії.

— Я не знала, що це твоя теплиця, — нарешті сказала я.

— Знаю.

— Ти знав, що саме я робитиму альбом?

— Так.

Він навіть не намагався приховати відповідь. Саме це роздратувало мене найбільше.

— Міг би попередити.

— Міг.

— І?

— Хотів побачити, чи ти приїдеш.

Я відчула знайомий укол гніву, але цього разу не дозволила йому керувати розмовою.

— Я приїхала виконати роботу. У мене є договір, терміни й власне бачення цього альбому.

— Знаю. Я читав проєкт.

— Отже, ти також знаєш, що я не шукаю тут нічого, крім матеріалу для фотографій.

Вальдемар якусь мить мовчав. Потім підійшов до столу й відклав рукавички, що лежали на ньому.

— Добре, — сказав він. — Бо я не збираюся вдавати, ніби останніх сімнадцяти років не було.

Я не очікувала, що ці слова завдадуть болю.

У моїй пам’яті Вальдемар досі стояв у дверях нашої квартири, коли я виходила з валізою. На ньому був сірий светр, і він дивився на мене так, ніби чекав, що я зміню рішення. Роками я поверталася до цієї сцени, виправляючи її у своїй уяві. Іноді додавала йому слова,

яких він не сказав. Іноді — собі сміливості, якої тоді забракло.

Тепер я побачила його руки, потріскані від роботи, і зрозуміла, що майже нічого про нього не знаю.

Ані кого він кохав після мого від'їзду.

Ані чого боявся.

Ані чому закривав теплицю, хоча ще зовсім недавно не уявляв життя без неї.

— Я цього й не очікую, — відповіла я.

Він уважніше придивився до мене.

— Це добре. Але перш ніж почнемо, нам потрібно поговорити про те, що саме ти хочеш тут показати.

Я підняла фотоапарат радше для того, щоб чимось зайняти руки, ніж із потреби зробити знімок.

— Я хочу показати правду.

— Чию, Едито?

Я не відповіла.

За шибками сонце піднялося над дахом котельні. Між нами стояв стіл, а на ньому — стара чашка, яку ми обоє пам'ятали, хоча для кожного з нас вона могла означати щось зовсім інше.

Я приїхала, щоб зберегти на фотографіях місце, яке зникало.

Дивлячись на Вальдемара, я вперше подумала, що можу вчинити з ним точнісінько так само. Замкнути живу людину в образі, який давно носила в собі, і навіть не помітити, коли цей образ перестане їй відповідати.

Я опустила фотоапарат.

— А якщо я не зможу побачити тебе таким, яким ти є зараз? — запитала я.

Вальдемар подивився на мене без усмішки.

— Тоді, можливо, саме з цього нам і варто почати.

Розділ 1 - Умови, яких не було в договорі

Вальдемар не відвів погляду, коли я попросила почати з конкретних питань. На мить мені здалося, що він досі чекає на відповідь на своє запитання, але зрештою кивнув і показав на двері, що вели до невеликого господарського приміщення.

— Кабінет за сортувальним цехом. Там зможемо поговорити.

Я пішла за ним уздовж рядів помідорів. Він рухався між рослинами з упевненістю людини, яка знала кожне кріплення, що виступало, і кожну нерівність під ногами. Помітивши розв’язану мотузку, зупинився, поправив підв’язку стебла й лише тоді рушив далі. Цей дрібний жест роздратував мене більше, ніж мав би. Я пам’ятала Вальдемара, здатного перервати найважливішу розмову, щоб полагодити кран, який протікав. Колись я називала це його надійністю. Наприкінці наших стосунків вважала доказом того, що все інше для нього важливіше за мене.

Кабінет виглядав інакше, ніж решта господарства. Тут стояли сучасний письмовий стіл, два монітори, принтер і металева шафа для документів. На стіні висів виробничий графік, а поруч — дошка з іменами працівників. Не було ані сімейних фотографій, ані пам’ятних речей, які підказали б мені прості запитання про минуле.

Вальдемар підсунув мені стілець.

— Кави?

— Ні, дякую.

— Досі п’єш без молока?

Я подивилася на нього.

— Уже шість років п’ю з молоком.

Він сприйняв цю інформацію без коментарів, але я помітила, як ледь помітно підняв брови.

— Тоді води?

— Будь ласка.

Коли він подавав мені склянку, я помітила невеликий шрам на тильному боці його долоні. Я його не пам’ятала. Це було перше матеріальне свідчення років, у яких мене не було, переконливіше за сиве волосся чи нові зморшки.

Я дістала з сумки планшет і відкрила графік.

— Я підготувала шість етапів документування. Перший охоплює простір і працівників. Другий — щоденне виробництво, третій — сімейний архів, а наступні — завершення сезону, демонтаж обладнання та портрети після закінчення роботи. Я також хотіла б записати розмови, на основі яких з’являться короткі тексти для альбому.

Вальдемар уважно слухав.

— А якщо хтось не захоче розповідати свою історію?

— Я не примушуватиму.

— А якщо скаже щось, що не вписується у твою концепцію?

— Тоді перевірю, чи не потрібно змінити концепцію.

Якусь мить він дивився на мене так, наче ця відповідь справді його зацікавила.

— Добре. Бо в мене є одна умова.

Я сперла планшет об край столу.

— Слухаю.

— Я не хочу альбому, який перетворить це місце на пам’ятник.

Я подумала про свої ранкові фотографії. Про світло, замкнене між шибками, про стару чашку, про всі зображення, які вже встигла визнати важливими.

— Я не збираюся нікого ставити на п’єдестал.

— І все ж в описі проєкту ти тричі використала вислів «світ, що відходить». А ще написала, що господарство було останнім осередком традиційного вирощування в цій місцевості.

— Це мова видавничої пропозиції.

— Саме тому вона мене непокоїть.

Він показав на графік, що висів на стіні.

— У нас сучасна система керування поливом, ми працюємо з покупцями, які розраховуються за кожну поставку до останнього кілограма, і вже кілька років боремося зі зростанням витрат на енергію. Ми не картинка з календаря. Якщо хочеш показати останній сезон, покажи також, чому він останній.

— Я хочу розповісти історію людей, а не складати фінансовий звіт.

— А я хочу, щоб ці люди впізнали власне життя.

Він відповів спокійно, проте в його голосі з’явилася твердість. Я згадала, як сильно він не любив, коли хтось говорив замість інших. Колись це мене захоплювало, аж поки я не почала підозрювати, що він намагається ухвалювати рішення й за мене.

— Вальдемаре, ти не наймав мене як рекламну фотографку. Видавництво запросило мене до авторського проєкту. Я не віддам тобі контроль над кадрами.

— Я не прошу контролю над кадрами. Прошу лише не підлаштовувати реальність під ностальгію.

Це речення зупинило мене дієвіше, ніж підвищений голос.

— Під яку ностальгію?

— Ти сама маєш знати, що пам’ятаєш про це місце. А я знаю, яким воно є сьогодні.

Я відклала планшет і сплела пальці на колінах.

— Якщо ти натякаєш, що я не здатна відокремити наше минуле від роботи, скажи це прямо.

— Я поки що не знаю, чи здатна.

— І попри це погодився на мою кандидатуру.

— Я погодився на твої фотографії. Бачив альбом про старі текстильні фабрики. Він був чудовий.

Я не очікувала похвали. За останні роки навчилася приймати професійне визнання без удаваної скромності, але слова Вальдемара мали особливу вагу. Коли я їхала, то лише намагалася заробляти фотографією. Він пам’ятав мене дівчиною, яка ночами проявляла знімки в імпровізованій фотолабораторії.

— Дякую, — сказала я.

— Саме тому не хочу, щоб тут ти зробила щось гірше.

Я відчула гнів, який вимагав відповіді.

— А я не хочу, щоб ти ставився до мене як до двадцятичотирирічної дівчини, якій потрібно пояснювати, як улаштований світ.

Вальдемар сів навпроти.

— Тоді нам обом є через що бути обережними.

За вікном проїхав невеликий транспортний візок. Металеві колеса загуркотіли бетонним проходом. Я потягнулася до склянки й зробила кілька ковтків води, щоб не відповідати надто поспішно.

— Я додам до графіка розмови про економічні причини закриття господарства, — повідомила я. — Але не обіцяю, що альбом розповідатиме виключно про втрати.

— Я цього й не очікую. Хочу, щоб у ньому було й щось хороше.

— Що саме?

Вальдемар подивився в бік теплиці.

— Те, що багато років люди мали причину приходити сюди вранці. Навіть коли було важко.

У цьому реченні було більше ніжності, ніж я очікувала після нашої розмови. Вона стосувалася не мене, а людей і місця, за які він відповідав. Я пригадала молодого Вальдемара, який приходив до мене після дванадцяти годин роботи й засинав посеред речення. Тоді я не розуміла, що його втома могла співіснувати з гордістю.

— Я хотіла б поговорити з працівниками без твоєї присутності, — сказала я.

— Звичайно.

— І сфотографувати також ті частини господарства, які виглядають непрезентабельно.

— Саме цього я й хочу.

— А редакційні рішення залишаться за мною.

— З одним застереженням. Кожен має право вирішити, чи хоче потрапити на фотографії та чи може його особиста історія бути надрукована.

— Це стандарт моєї роботи.

— Знаю. Перевірив.

Я мимоволі всміхнулася.

— Ти підготувався.

— У мене був час.

— Сімнадцять років?

Лише вимовивши ці слова, я зрозуміла, наскільки інтимно вони прозвучали.

Вальдемар сперся передпліччями об стіл.

— Не всі сімнадцять я присвятив вивченню твого портфоліо.

Я розсміялася, хоча зовсім цього не планувала. Він також усміхнувся, ледь помітно, та все ж на мить я побачила в ньому чоловіка, якого пам'ятала з вечорів за кухонним столом. Того, хто вмів одним реченням роззброїти мої претензії, не знецінюючи їх.

Небезпечно легко було сприйняти цю мить як доказ того, що між нами досі існує щось незмінне.

Вальдемар першим повернувся до робочих справ.

— Ходімо. Покажу тобі решту господарства. Дорогою поясню, які будівлі ми більше не використовуватимемо.

Ми вийшли задніми дверима на подвір'я. Повітря надворі було прохолоднішим, а сонце вже встигло

висушити частину гравійної дороги. За головною теплицею стояли два менші тунелі, будівля холодильного складу й довгий склад із бляшаним дахом. Удалині простягалися поля, межі яких позначали темні смуги дерев.

Я фотографувала позначки на ящиках, заіржавілі ваги та руки працівників, які сортували помідори. Вальдемар знайомив мене з людьми, але не втручався в розмови. Я помітила, що він щоразу спочатку називав ім'я працівника й лише потім його посаду. Коли один із чоловіків запитав, чи мусить позувати, Вальдемар відповів, що рішення належить виключно йому.

На складі ми зустріли старшу жінку, з якою я познайомилася біля входу.

— Пані Ірена, — представив її Вальдемар. — Працює тут тридцять два роки.

— Тридцять три, якщо рахувати цей сезон, — виправила вона.

— Тоді тридцять три.

Ірена оглянула мій фотоапарат.

— А Вальдек розповів вам, що колись ви вже фотографували в цьому господарстві?

Я відчула, як погляд Вальдемара зупинився на моєму обличчі.

— Дуже давно, — відповіла я.

— Пам'ятаю вас обох. Ви з фотоапаратом, а він увесь час ходив за вами. Людина думала, що ще на весіллі погуляємо.

Я не знала, чого хочу більше: зникнути чи запитати, що ще вона пам'ятає.

— Ірено, — лагідно озвався Вальдемар. — Покажи Едиті журнали врожаю. Вони знадобляться для альбому.

Жінка подивилася на нього з веселим здивуванням, але слухняно повела мене до шафи.

Усередині лежали товсті зошити з датами й рукописними записами. Я відкрила найстаріший із доступних. Папір пожовтів, а цифри були записані синьою кульковою ручкою, чорнило якої подекуди вицвіло.

— Можна їх сфотографувати? — запитала я.

— Якщо Вальдек дозволить.

— Йому не обов’язково дозволяти кожне фото, — відповіла я. — Ми саме встановлюємо правила.

Вальдемар стояв біля дверей.

— Це документи господарства. Можеш їх використати, якщо не покажеш персональних даних чи комерційної інформації.

Я кивнула. Перше випробування нашої співпраці завершилося розумно, хоча й не принесло мені задоволення від перемоги. Я дедалі чіткіше розуміла, що Вальдемар не хотів забрати в мене роботу. Він хотів переконатися, що його світ не буде описаний мовою, у якій він сам себе не впізнає.

Після обіду ми сіли на лавку біля складу, щоб переглянути зроблені фотографії. На екрані фотоапарата змінювалися обличчя працівників, ряди рослин та інструменти. Вальдемар розглядав кожен знімок без поспіху. На портреті Ірени він жестом попросив мене зупинитися.

— Оцей хороший.

— Чому?

— Бо вона виглядає саме так, коли за чимось наглядає.

На фотографії Ірена тримала зошит і дивилася за межі кадру. Брови були насуплені, але в куточку рота ховалася усмішка.

— Саме цього я й хотіла, — сказала я.

Вальдемар повернув голову до мене. Ми сиділи близько, але достатньо далеко, щоб не торкатися плечима. Я помітила світлу нитку на його футболці й запах мила, якого не знала. Так мало залишилося від колишніх звичок, і все ж його присутність досі могла заглушити все навколо.

— Ти й досі чекаєш, поки люди перестануть позувати, — сказав він.

— Це єдиний спосіб побачити щось справжнє.

— Не завжди. Іноді людина просто не хоче, щоб її побачили.

Я закрила перегляд.

— Ти говориш про фотографування?

— Зокрема.

Я не відповіла. Уперше від моменту приїзду відчула, що розмова може завести нас туди, куди жоден із нас не готовий іти.

Вальдемар підвівся й простягнув мені руку, щоб допомогти встати з низької лавки. Я завагалася на якусь частку секунди, а потім прийняла допомогу. Його долоня була теплою та шорсткою. Він одразу відпустив мене, щойно я впевнено стала на ноги.

— На завтра мені потрібен список людей, яких ти хочеш фотографувати, — сказав він. — І години, коли ти не заважатимеш поставкам.

— Підготую ввечері.

— А я поговорю з працівниками про альбом. Не вмовлятиму їх брати участь.

— Справедливий розподіл.

Ми разом пройшли до воріт. Я не хотіла зізнаватися, що мене здивувало, наскільки добре ми вміли розмовляти, коли ніхто з нас не намагався перемогти в давній суперечці.

Біля машини Вальдемар зупинився й показав на мій фотоапарат.

— Едито?

— Так?

— Не видаляй фотографію тієї тріснутої шибки. Я бачив, що ти знімала її вранці.

— Чому?

— Бо наступного тижня ми її замінимо. А якщо ти робиш альбом про останній сезон, не все мусить виглядати так, як мало б.

Я здивовано подивилася на нього.

— Здається, це вперше ти сам просиш мене показати щось недосконале.

— Можливо, колись я боявся цього більше.

Я не запитала, чого саме. У його обличчі було щось серйозне, і мені раптом перехотілося легко жартувати.

Я сіла в машину, але перш ніж завести двигун, озирнулася крізь вікно. Вальдемар досі стояв біля воріт. Не махав рукою. Не намагався мене зупинити.

Проте цього разу я знала, що наступного ранку повернуся.

І що це буде не лише професійне рішення.